

Motion till riksdagen

1986/87:Jo723

Lars Ernestam (fp)

Översyn av lagstiftningen för skydd av hotade växt- och djurarter

Det svenska skogs- och jordbrukslandskapet omvandlas i snabb takt. Omvandlingsprocessen leder generellt sett till ett mer enformigt och fattigt landskap med färre biotoper och livsformer. Stora naturvärden har redan gått till spillo i denna process. Fler står på tur. Ett stort antal växt- och djurarter är på väg ut ur vår flora och fauna. Främst på grund av skogsbruket hotas åtta ryggradsdjur, 175 ryggradslösa djur och 89 växter. Några av dessa är globalt utrotningshotade. Ett mycket stort antal arter missgynnas av skogsbruket och kommer i framtiden att främst vara hänvisade till ett fåtal tillflyktsorter i skogslandskapet.

Arternas mångfald bör betraktas som en stor naturresurs. Det måste vara ett viktigt mål för varje generation att till kommande generationer lämna över en natur lika rik på livsformer som den man själv en gång fått överta. En av de viktigaste uppgifterna för naturvärden är därför att försöka motverka utarmningen av naturen. Därvid finns huvudsakligen två handlingslinjer, som endast i ringa utsträckning är utbytbara mot varandra och som därför måste följas samtidigt.

1. Uppbyggnad av ett nät av skyddade områden med sådan omfattning, spridning och representativitet att det kan tjäna som tillflyktsort för hotade arter, referens för forskning och utbildning samt slutligen rekreations- och upplevelsekälla för naturintresserade människor.

2. Påverkan av skogs- och jordbruket mot större hänsynstagande till miljön och mer naturvårdsanpassade brukningsmetoder. Därvid är det självklart viktigt att samhället inte med bidrag stöttar sådan verksamhet som hotar värdefull natur.

Ett naturvårdsarbete efter dessa båda linjer hämmas dess värre av en grundläggande brist i svensk naturvårds- och skogsvårdslagstiftning. Mellan NVL:s skyddsformer och de allmänna naturvårdshänsynen i NVL och SVL finns i dag ett mycket stort gap. Som exempel på konsekvenserna av detta gap kan nämnas:

1. Det finns i dag ett stort antal smärre naturvårdsintressanta områden som är för stora för att kunna skyddas med 21 § SVL och för små för att naturreservat skall kunna bli aktuellt.

2. Det saknas möjligheter att av naturvårdsskäl stoppa från naturvårdssynpunkt mycket negativa skogsbruksmetoder.

3. Utrotningshotade arter saknar ett verkningfullt skydd.

Genom den ändring i ersättningsprinciperna som blir följden av PBL vidgas gapet betydligt. Det står därmed klart att om skogsbrukets miljöpro-

blem skall kunna motverkas så räcker inte ens en bra tillämpning av SVL och ett stort antal nya naturreservat. Dessutom krävs väsentliga förändringar av vår skogsvårds- och naturvårdslagstiftning. Tyvärr är det bråttom. Den ekologiska och estetiska utarmningen av skogslandskapet rullar fram med förfärande fart.

Mot. 1986/87
Jo723

Naturvårdshänsynen i lagen är otillräckliga

Jord- och skogsbruk skall, liksom all annan mänsklig verksamhet, bedrivas med vederbörlig hänsyn till naturen. Skogsbrukets naturvårdshänsyn regleras med skogsvårdslagens 21 §. Innehållet i och tillämpningen av denna paragraf är således av stor betydelse för naturvården i skogen. Dess bestämmelser, som är uttryckta i de tillämpningsanvisningar som skogsstyrelsen utarbetat, är dock vaga och kan inte kompensera de negativa konsekvenser för naturvården som 1979 års skogsvårdslag innebär.

Ändrade ersättningsregler får stora negativa konsekvenser för naturvården i skogen

Från den 1 juli 1987 kommer nya regler att gälla vid bedömningen av vad som är avsevärd skada i pågående markanvändning. Den enhet till vilken skadan relateras ändras då från brukningsenhet till berörd del av fastighet, dvs. det enskilda hygget eller skogsbeståndet. Detta kommer i praktiken att innebära att det blir betydligt svårare att i Sverige skydda mindre områden, exempelvis områden som inte är större än mellan ett till tio hektar. Naturvårdsverket och länsstyrelserna kan av naturliga skäl inte göra reservat av områden av den storleksordningen i en situation när landets samlade naturvårdsadministration knappt klarar att handlägga ca 30 naturreservat om året. Om alla dessa småområden skulle skyddas som naturreservat så skulle detta innebära tiotusentals små reservat. Av markägarna blir det med de nya reglerna betydligt svårare att kräva att de undantar småområden från skogsbruk. Detta även om markägaren är ett stort bolag som totalt sett tar mycket liten hänsyn till naturen i sin verksamhet. Någon hänsyn kan inte längre tas till hur markägarens hela skogsinnehav ser ut, dvs. hur mycket och hur stora naturvärden som fortfarande finns kvar.

Skydd av hotade eller sällsynta arter

Den viktigaste åtgärden för skydd av sällsynta eller hotade arter är att säkerställa deras biotyper. Många gånger innebär detta ett avsevärt försvarande av pågående markanvändning vilket medför att markägaren är ersättningsberättigad. Enda möjligheten är då att tillgripa något av NVL:s skyddsinstitut, främst naturreservat. Som tidigare beskrivits avsätts av skilda orsaker endast ett fåtal naturreservat varje år. Resurserna är så små och problemen så stora att inte ens de värdefullaste områdena kan skyddas som naturreservat inom överskådlig tid. Detta betyder att det i praktiken är svårt att avsätta naturreservat enbart till skydd för en sällsynt eller hotad art. I regel krävs stora samverkande naturvärden för att naturreservat skall

komma i fråga. Därtill kommer att det är mycket svårt att med NVL:s hjälp tillfälligt skydda en lokal som endast under några år är häckningslokal för en hotad art. Några statliga medel för att skydda lokaler som inte omfattas av något av NVL:s skyddsinstitut, t. ex. med nyttjanderättsavtal, finns inte.

Då inte naturreservat eller nationalpark kan bli aktuella återstår möjligheten för länsstyrelsen att tillgripa naturvårdsområde eller samrådspåbikt enligt 20 § NVL och slutligen de allmänna naturvårdshänsyn som för skogens vidkommande är uttryckta i 21 § SVL. Gemensamt för dessa är att de inte får innebära annat än marginella inskränkningar i pågående markanvändning. Många arter är dock sällsynta eller hotade just därför att de har svårt att samexistera med dagens skogs- och jordbruk. Lokalt är därför mer omfattande inskränkningar i markanvändningen än vad som kan krävas med 21 § SVL ofta av nöden.

Man kan således med fog hävda att det i dag föreligger ett stort gap emellan å ena sidan NVL:s skyddsinstitut och å andra sidan de möjligheter till biotopskydd som ges i NVL och SVL. Detta gap är en mycket försvårande faktor i arbetet med att skydda hotade eller sällsynta arter. Med de nya ersättningsregler som tidigare berörts kan gapet bli ödesdigert stort.

Så kräver exempelvis ett havsörnsbo 10–12 hektar skyddad skog och ett revir för den akut utrotningshotade vitryggiga hackspetten 50–100 hektar, där samtliga lövträd (2 000–10 000 stycken) lämnas vid alla skogsbruksåtgärder. För att skydda våra mest hotade djur- och växtarter skulle vi behöva något tusental skyddade småområden. Totalt sett skulle dessa inte omfatta så stora arealer, men i dag är de inte möjliga att klara med nuvarande lagstiftning och naturvårdsresurser.

Översyn av skogsvårdslagen och naturvårdslagen

Svenska naturskyddsföreningen har redovisat ett förslag till ny skogsvårdslag och naturskyddslag. Folkpartiet har också i olika sammanhang framfört behovet av en översyn av lagstiftningen. Kravet på översyn är inte enbart kopplat till naturvårdshänsyn. Det finns också förenklingar som kan genomföras för att uppnå rationella skogsbruk.

Hemställan

Skyddet för de hotade arterna är emellertid ännu ett skäl för en översyn av lagstiftningen, och med hänvisning till ovanstående hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om översyn av skogsvårdslagen och naturvårdslagen för skydd av hotade arter.

Stockholm den 21 januari 1987

Lars Ernestam (fp)